CRÍTICA AL LLIBRE «SANT JUST DESVERN, UN PAISATGE I UNA HISTÒRIA».

Biblioteca Abad Oliba, núm. 57, Ajuntament de Sant Just Desvern i Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1987, 608 pp.

L'AVENÇ. - Febrer 1988. J.C. diu: «Aquest llibre supera les expectatives que hom pot fer-se d'una nova història local. Fa l'elogi d'alguns capítols i la crítica d'altres, i es lamenta que no hi figuri un estudi de la història recent del poble a partir del 1939.

REVISTA DE CATALUNYA. - Març del 1988. Jaume Sobrequés i Callicó, comenta el document del 897, ben estudiat per David Guasch, motiu del mil.lenari, que Jordi Pérez deixa ben clar, que el nucli urbà de Sant Just té molt més dels mil anys que commemorem. Examina el treball de Daniel Cardona i Oriol de Fàbregas-Boixar i el capítol referent al segle XIX, tractat per Mercè Renom. De l'estudi del primer terç del segle XX, per Antoni Malaret, també diu que caldria emprendre l'estudi de la història de Sant Just Desvern, des de l'acabament de la guerra civil fins els nostres temps.

VIDA D'ESPLUGUES. - Josep Català i Soler, al fer l'elogi de Sant Just Desvern, poble admirable, ressenya l'edició del llibre commemoratiu del mil.lenari «Sant Just Desvern, un paisatge i una història» diu que és encomiable el seu rigor científic, el tractament humà i casolà que tot ell respira i donant l'enhorabona als seus autors, encoratjant-los a seguir endavant.

AVUI. - 15 de març del 1988. Josep Maria Espinàs, en el seu comentari habitual al diari Avui: A la vora de ..., comenta la seva residència a Sant Just Desvern i els records de la seva infantesa, que li produeix la lectura de «Sant Just Desvern, un paisatge i una història», del qual en fa un sentimental elogi.

SAÓ. - Núm. 113, novembre del 1988. Aquesta revista que es publica a València i per mitjà del seu redactor Vicent S. Olmos i Tamarit, fa una extensa – la més llarga – crítica del llibre, dient que la Història local de Sant Just Desvern, és un model a tenir en compte. És – diu – un llibre modèlic pel que fa a l'estudi de la història local, on s'aborden temes del

més viu interès per als historiadors; models d'habitatge, unitats bàsiques d'enquadrament social, com la casa, la família, la parròquia, les confraries, els sindicats, història local, etc., i temes tan importants com el coneixement del passat, com la toponímia, que fan d'aquesta obra una referència obligada pels investigadors que s'aproximen a la història local, com per aquells que vulguin reflexionar sobre la història general.

JOSEP TARRADELLAS I JOAN. Carta del President de la Generalitat de Catalunya restaurada, de data 3 de febrer del 1988, per la qual a l'agrair la recepció del llibre «Sant Just Desvern, un paisatge i una història», s'interessa pels fets ocorreguts al nostre poble i manifesta la seva opinió que mereix el decret de Col.lectivitzacions del 1936 i per l'afirmació que es fa de que va ser un intent de gran transcendència.

L'AVENÇ - Febrer 88

Diversos autors, **SANT JUST DESVERN, UN PAISATGE I UNA HISTÒRIA,** *Biblioteca Abat Oliba, núm. 57, Ajuntament de Sant Just Desvern i Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1987, 608 pp.*

Aquest llibre supera les expectatives que hom pot fer-se en conèixer l'aparició d'una nova història local. D'una banda aplega una sèrie d'acurats estudis sobre l'entorn natural immediat (geologia, clima, vegetació, fauna) a manera d'apèndix davanter de l'obra. De l'altra, el volum és el resultat directe de més de cinc anys de treball del Grup d'Història de Sant Just Desvern (creat a finals de 1981), i això es nota sobretot en les abundants notes a peu de plana, que recullen una gran quantitat de bibliografia i documents.

Com tota obra col.lectiva, té els seus inevitables alts i baixos. Mereixen ser destacats especialment pel seu encert els capítols dedicats en els segles XVIII i XIX, però es troba a faltar un estudi de la història recent del poble (del 1939 en endavant) i l'apartat dedicat a l'època romana és bastant magre.

El llibre es clou amb un excel.lent recull gràfic. Hauria estat útil incloure també un índex onomàstic. Malgrat els desequilibris i les possibles mancances, l'obra és una bona aportació als cada vegada més nombrosos estudis d'història local a Catalunya, que donen a conèixer importants fons d'arxius i altres documents inèdits.

Els autors de cada capítol són els següents: La geografia, per Josep M. Panareda i Clopés i Josep Nuet i Badia; la fauna, per Xavier Ferrer i Parareda; sobre el topònim Sant Just Desvern, Josep Moran i Ocerinjauregui; prehistòria i història antiga, per Jordi Pérez i Conill; els primers temps medievals (segles VIII-XII), per David Guasch i Dalmau; l'estabilitat de la baixa Edat Mitjana (segles XIII-XIV), per David Guasch i Dalmau; notes sobre els segles XV, XVI, XVII, per Daniel Cardona i Pera i Oriol de Fàbregues-Boixar i Nebot; les grans transformacions del segle XIX, per Mercè Renom i Pulit; les primeres dècades del segle XX (1900-1939), per Antoni Malaret i Amigó.

Aquesta història de Sant Just s'inscriuria al costat d'altres edicions d'història locals del seu entorn aparegudes l'any 1987: *Cornellà de Llobregat, estudis d'història, Sant Vicenç dels Horts. Aproximació a l'estudi del medi natural i social, Documents de la història de Corbera de Llobregat, Sant Joan Despí, un reconegut per la història.*

J. C.

REVISTA DE CATALUNYA - 17 març 1988

Josep M. PANAREDA i CLOPÉS, Josep NUET i BADIA, Xavier FERRER i PARAREDA, Josep MORAN i OCERINJAUREGUI, Jordi PÉREZ i CONILL, David GUASCH i DALMAU, Daniel CARDONA i PERA, Oriol De FÀBREGUES-BOIXAR i NEBOT, Mercè RENOM i PULIT, Antoni MALARET i AMIGÓ: *SANT JUST DESVERN, UN PAISATGE I UNA HISTÒRIA*. Presentació de Lluís SEGURA i ROMERO. «Biblioteca ABAT OLIBA», 57 (Barcelona, Ajuntament de Sant Just Desvern - Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1987).

Que la commemoració del mil.lenari del document conservat amb el nom de Sant Just Desvern (987) hagi servit per a promoure la redacció d'una història d'aquesta població bé podria servir de model per a altres institucions d'àmbit local en situacions semblants.

Però allò que atorga a aquest fet un relleu més profund és que el fruit de la iniciativa sigui una obra que té una gran seriositat i un rigor científic fora de tot dubte. Perquè, en ocasions, els impulsos nascuts de commemoracions ciutadanes d'aquesta naturalesa donen lloc a obres precipitades, purament conjunturals i que no tenen la profunditat suficient per a transcendir els actes festius organitzats per recordar esdeveniments del passat.

Que hom hagi commemorat els mil anys de l'aparició del nom d'un poble en un pergamí no vol pas dir que aquest nucli humà només tingui mil anys. Ho deixa ben clar Jordi Pérez, autor del capítol sobre la història antiga de Sant Just, quan constata que les primeres restes humanes trobades en el territori daten del període neolític.

És clar que això no soluciona pas el problema, historiogràficament no resolt, de saber a partir de quan es pot parlar amb propietat de l'existència d'una població ben cohesionada des del punt de vista urbà i habitada per uns homes que tenen consciència clara de pertànyer a una mateixa comunitat local. Això fa que sovint els historiadors de les ciutats i els pobles prenguin com a objecte d'estudi tots aquells fenòmens que s'han produït a l'interior del territori geogràfic que acull un municipi configurat com a tal en un moment molt més tardà del període històric que hom agafa com a marc cronològic de la seva recerca.

El document del 987, ben estudiat per David Guasch, autor del capítol referent a l'alta Edat Mitjana, permet fer hipòtesis sobre l'existència, a Sant Just, d'una comunitat religiosa, però no autoritza a constatar de manera irrefutable que hi hagi un nucli de població cohesionat. Tot amb tot, la llavor ja és sembrada en el canvi de mil.leni. Una llavor que trigarà a donar fruits al creixement de Sant Just serà molt modest durant molts segles.

Però hom no ha de descartar tampoc que en el territori ocupat per Sant Just hi hagués assentaments humans aïllats però estables ja a l'època romana. Si hem de creure Josep Moran, el topònim *Berce*, que apareix en el document de 987 i que donarà lloc finalment a *Desvern*, té origen en un antropònim llatí *(Vercius* o *Bercius)* del període romà.

A la baixa Edat Mitjana, estudiada també per David Guasch, Sant Just es consolidà com a nucli diferenciat, bé que amb una població molt escassa (entre un i dos centenars d'habitants) fins al segle XVIII. Jordi Pérez ha redactat el capítol corresponent als segles XV, XVI i XVII, i Daniel Cardona i Oriol de Fàbregues-Boixar el que es refereix al segle XVIII. A la darreria d'aquesta centúria el poble supera els set-cents habitants. La documentació de l'Arxiu Parroquial i de l'Arxiu Municipal, de Sant Just, entre altres, permet fer ja, per a aquest segle, una anàlisi més minuciosa de la demografia, l'estructura social, l'economia agrària i menestral, i de les institucions polítiques de govern i de les religioses. El segle XIX fou la centúria de les primeres transformacions importants de Sant Just. S'hi refereix Mercè Renom, en base a una àmplia i rica documentació inèdita, provinent en bona part de l'Arxiu Municipal de Sant Just i de l'Arxiu de la Corona d'Aragó. El 1900 Sant Just ha superat el miler d'habitants i continua essent una població eminentment agrícola.

Al primer terç del segle XX, estudiat per Antoni Malaret, s'hi instal.len, a la dècada dels anys vint, els primers establiments industrials, en un moment (1920) que Sant Just té mil tres-cents seixanta-vuit habitants. El creixement ha estat, doncs, molt petit, purament vegetatiu. Com a altres llocs, la República hi arriba acompanyada de la crisi econòmica.

El llibre es complementa amb un estudi inicial sobre el marc geogràfic (Josep M. Panareda i Josep Nuet) i sobre la fauna (Xavier Ferrer) del territori ocupat per la població de Sant Just. En apèndix hom publica la reproducció d'una auca anònima de 1923 que porta per títol *Coses notables de Sant Just.*

Ara caldrà que algun dels membres del Grup d'Història de Sant Just Desvern, col.lectiu que aplega els autors del llibre, emprenguin l'estudi de la història de Sant Just des de la fi de la Guerra Civil fins als nostres dies. Tot fa pensar que és el període de temps durant el qual s'han produït els canvis més profunds en l'estructura social, econòmica, urbanística i cultural de la població al llarg de la seva història.

Jaume Sobrequés i Callicó

VIDA D'ESPLUGUES

SANT JUST DESVERN, POBLE ADMIRABLE

Aquelles verdes ribes florides que el sol daura, Sant Just Desvern que ombregen los tarongers i pins de Valldoreix los boscos, d'Hebron i de Valldaura, teixeixen la futura corona de jardins.

Mossèn Cinto Verdaguer
(«Oda a Barcelona»)

La nostra veïna vila de Sant Just acaba de celebrar amb tota brillantor les festes del Mil.lenari, a partir d'un document de l'any 987, i que han durat tot l'any passat, amb multiplicitat d'actes de tota mena, ben conduïts per una comissió d'honor amb altes representacions i una execució correcta i eficaç.

Una passejada per Sant Just és sempre una delícia relaxant. La Rambla, el Sagrat Cor, la plaça de l'Ajuntament, amb l'església tan bella i enlairada, i les masies que l'envolten, can Cardona, cal Rei, can Madolleret, un

xic enllà, can Ginestar, Casa de cultura des de 1976, can Sagrera... Però la millor visió és la que es capta des de La Miranda mirant la vall tan formosa, abans amb més tarongers i pins, i més caudal a la riera, on es confonen els barris residencials nous de can Mèlic i Bellsoleig, amb una cadena de masies: can Baró, can Padrosa, can Roldan, etc. i les elevacions com l'ibèrica Penya del Moro, que encaminen als boscos de les Torres, a la Salut i a Santa Creu d'Olorda. No és estrany que aquest bell conjunt pisatgístic, motivi la tendència de molta gent a anar a viure a Sant Just, que va esdevenint un privilegi.

A les escoles de l'Ateneu (primera professora meva, Cinteta Amigó) sortíem sovint a dibuixar racons, aprenent a estimar les cases pairals, que amb la llengua i les tradicions són el signe històric i social del nostre país. Però jo voldria ara, remarcar les virtuts de l'element humà de Sant Just, amb el seu esperit d'unió i de convivència, realment exemplar. Condició provada en els temps difícils de lluites civils i daltabaixos que tant hem patit no fa pas gaire.

Els que tenim cabells blancs recordem bé les convulsions i canvis de truita haguts abans i després dels anys 30. Doncs bé, a Sant Just, els sectors predominants van protegir i defensar sempre als sectors perseguits, i aquests responien igualment al seu torn, quan en tenien l'oportunitat, amb el mateix esperit de solidaritat i fraternitat.

Que sempre ha estat així ho confirma un fet familiar. El meu avi Domingo Català, fill del que havia començat a regentar a Can Català, del carrer Badó, era un republicà convençut i el rector de l'època, més aviat carlí. Amb tot, eren molt amics, de tal manera que en les celebracions religioses importants, el meu avi li deixava cadires de la sala de ball, i quan hi havia festes, el rector n'hi deixava a ell. I quan moltes tardes el meu avi deia a l'àvia: «M'en vaig a fer petar la xerrada a la rectoria», ella rondinava: «Ja soparem tard avui».

Desitjo també fer notar la bona i intensa relació entre santjustencs i espluguencs a desgrat de rivalitats, gelosies i alguna baralla (una per competència entre dues companyies de cotxes quan substituiren les tartanes). Hi ha contribuït positivament els molts casaments entre joves i noies d'un poble i altre, i també el participar dels mateixos medis de transport. A tall d'exemple, assenyalem l'arrel espluguenca de l'escultora Montserrat Sastre, persones de nissaga santjustenca com en Joan Mª Puiggròs i Baldiri Domènech han arribat a ser president de l'Avenç i regidor de l'Ajuntament, i sobretot la felicitació oficial nadalenca d'enguany de Sant Just, una inspirada poesia d'en Joan Brillas, que tant va maldar com a pont entre els dos pobles.

També és just esmentar l'esforç d'autoritats i entitats a crear aquest

clima d'entesa, que es podria concretar simbòlicament en l'obra de la col.lectora de la Font Santa i construcció del comú passeig ajardinat del Dr. Ribalta, eliminant un torrent divisori brut i fastigós, gràcies a una iniciativa de l'alcalde Surroca, recolzada per tots, i que ha vingut a donar la raó a la profecia d'en Verdaguer, arran dels jardins com a signe de benestar. I en aquest cas, també de concòrdia.

El conjunt del Mil.lenari ha tingut una doble cloenda. La «Cantata de Sant Just», quina estrena va ser un inoblidable esdeveniment, i l'edició del llibre «Sant Just, un paisatge i una història», elogiable pel seu valor científic, com pel tractament humà i casolà que tot ell respira. (Sols una lleu objecció: a mossèn Antonino Tena, primer historiador local, no se li havia d'haver canviat el nom, per una discutible interpretació lingüística que, en qualsevol cas, mai pot prevaldre damunt els drets de la persona. Bé, no en fem qüestió!). L'obra és molt meritòria pel grup que hi ha estat treballant tant de temps i amb tant d'amor (els Cardona, els Malaret, en Carbonell, en Gironés, la Núria Rajadell, i tants d'altres). Però la tasca ha valgut la pena.

Endavant, Sant Just! Enhorabona!

Josep Català i Soler

AVUI - Dimarts, 15 de març del 1988

A LA VORA DE... SANT JUST

Vaig conèixer una mica de prop Sant Just Desvern en la immediata postguerra, quan jo iniciava la meva adolescència. Hi vaig passar uns quants estius, a la casa que hi tenia el meu avi.

Quan al cap de molts anys, i havent fet la vida tants tombs, un dia hi vaig tornar, només per voltar per aquells carrers que m'havien estat familiars, em va semblar que *aquell* Sant Just – *aquell* sempre és el *nostre*, i per tant el que era *de debò* – havia desaparegut. Però és clar que ja hi havia hagut altres Sant Just, abans! Segurament el meu avi en recordava un altre. Ara ha sortit un llibre, *Sant Just Desvern, un paisatge i una història*, publicat per l'Ajuntament de Sant Just i l'abadia de Montserrat, que em fa veure la mil.lenària evolució del poble i em proporciona noves

visions d'una realitat per la qual vaig passar – ara me n'adono – massa distret.

Aquest llibre és una obra col.lectiva, la suma de coneixements i voluntats d'una colla de gent que ens parlen de la geografia i la vegetació, la història antiga, l'evolució al llarg dels segles, la cultura, la societat i la política, i tants aspectes d'una comunitat que, fins no fa pas gaires anys, encara, conservava un aire més pagès i equilibrat que d'altres nuclis gairebé enganxats a Barcelona. També inclou una bona col.lecció de fotografies i documents curiosos. En una *Auca faceciosa i optimista / del barber del carrer de Bonavista* trobo aquest rodolí: «S'ha acreditat, sens dubte, com un as / guanyant partides al senyor Espinàs». Aquest senyor Espinàs era el meu avi, bon aficionat al billar. Jo l'havia acompanyat alguns vespres a l'Ateneu de Sant Just, i veia com l'avi jugava al xapó – em sembla que en deien – amb la gent del poble.

Jo era aleshores, ja ho he dit, un adolescent despistat, que feia versos i observava les sargantanes, que en les nits d'estiu mirava les estrelles com si em poguessin donar respostes clares a preguntes confuses, que m'emocionava amb *La mer* de Trenet i tremolava amb Tagore... i que estava condicionat per una escola i una postguerra franquista que recobria amb una crosta la pell que em va costar de descobrir que era la meva. Quan vaig aconseguir de treure'm de sobre aquella crosta, jo ja no era a Sant Just.

Després vaig saber, de mica en mica, que en el poble hi havia hagut gent valenta i perseguida, i sempre m'ha sabut greu que quan jo anava per aquells carrers no els hagués pogut mostrar la meva solidaritat, marrec barceloní com era, més enderiat a trobar camins per a la meva bicicleta que per a la meva reflexió.

Aquest llibre m'ha portat molts records santjustencs, però sobretot m'ha ajudat a conèixer un món que, tenint-lo a quatre passes, m'havia estat amagat. És clar que potser això és el que ens passa sempre a tots...

SAÓ, novembre 1988

HISTÒRIA LOCAL A SANT JUST DESVERN.
UN MODEL A TENIR EN COMPTE

Daniel Cardona, Oriol de Fàbregues-Boixar, Xavier Ferrer, David Guasch, Antoni Malaret, Josep Moran, Josep Nuet, Josep Mª Panareda,

Jordi Pérez, Mercè Renom, **Sant Just Desvern, un paisatge i una història.** Ajuntament de Sant Just Desvern/Publicacions de l'Abadia de Montserrat, **Biblioteca «Abat Oliva»**, 57 (Abadia de Montserrat, Barcelona, 1987), 608 **pàgines, cul ill.** Format: 20 × 15 cm.

Quan la història local està de moda arreu d'Europa, sorprèn gratament aquest llibre que s'aproxima a la geografia i a la història d'un poble del Barcelonès a la llum del microscopi, disseccionant un a un tots els teixits que el temps ha anat dipositant damunt del passat municipal. Un estudi a sumar a les monografies locals d'arreu dels Països Catalans, enllestides amb la minuciositat de la història local, de la microhistòria..., que l'investigador haurà de tenir en compte a l'hora de «pensar» la història nacional.

Deia Bloch que «el microscopi és un instrument d'investigació meravellós, però un munt de talls microscòpics no constitueixen una obra de ciència». Això és cert, com també ho és que cal tenir-los presents per començar a bastir la història que Vilar defineix com a «total». Ara «el microscopi» està de moda, abans ho va estar «el telescopi». Potser caldria conjugar les dues tècniques per trobar el «model universal». Em vénen al cap les dues grans teories de l'univers: la general de la relativitat, que descriu la força de la gravetat i l'estructura de l'univers a gran escala, i la quàntica, que tracta fenòmens d'escales infinitament petites. Dues teories incoherents entre elles – les dues no poden ser correctes –. Diu S. Hawking que «una de les tasques més importants de la física d'avui... és la recerca d'una nova teoria que incorpore aquestes dues – una teoria quàntica de la gravitació –». Potser això faça reflexionar els historiadors i ens ajude a trobar pistes.

El llibre s'aproxima, com anuncia el títol, al paisatge i a la història del municipi – marcats per la proximitat a Barcelona –. Així, a l'apartat «La geografia» (pàgs. 11-54), J. M. Panareda i J. Nuet situen el poble i el terme i mostren el relleu i materials que el conformen; el clima, la hidrologia i el paisatge vegetal del Lloc dins del de Catalunya; X. Ferrer ens assabenta de l'abundant fauna que hi viu tot l'any o que hiverna.

La «Prehistòria i Història antiga» (59-110) l'estudia J. Pérez i Conill. Dedica una part al Neolític, amb l'estudi dels sepulcres de fossa de la Riba; l'Edat del Bronze; la cultura ibèrica, on presenta les excavacions de la Penya del Moro i arriba fins a la dominació romana.

D. Guasch repassa «els primers temps medievals (segles VIII-XII)» (111-146), fins a l'any 987, amb el testament de Moció i Mus, primera notícia escrita que fa referència al Lloc i autèntica carta de naixement del poble; després estudia «L'estabilitat de la Baixa Edat Mitjana (segles XIII-XIV)» (147-194), on fa un seguiment de la senyoria de Sant Feliu, que

passà dels comtes de Barcelona als Durfort, que l'adquireixen el 1243 i la conserven fins a la centúria següent (1325), en què passa a l'Almoina de Barcelona i a la família Ferriol. La jurisdicció, les transformacions socials i econòmiques – els molins fariners; l'olivera, la vinya...; el parament d'una casa; la fam i les epidèmies –, i una breu aproximació a l'església parroquial completen l'apartat.

El següent bloc, «Notes sobre els segles XV, XVI i XVII» (195-232), a càrrec de J. Pérez Conill, ens acosta a la demografia i repassa la jurisdicció senyorial; les autoritats municipals abans de la Nova Planta; un estudi de l'antic terme parroquial i de la segregació de Sant Feliu; notícies sobre la construcció d'una nova església; i, finalment, el càstig a què fou sotmès el Lloc després del fracàs de les corts de 1626, amb l'obligació d'allotjar tropes espanyoles. Aquesta forma de punició la trobem també al País Valencià (p. ex. a Catarroja, on durant l'hivern de 1655-56 hi ha allotjades tropes de soldats francesos, possiblement mercenaris). El pas de les tropes camí de Barcelona deixaren, el gener de 1641, un rastre d'almenys dos morts. L'autor es queixa de la pèrdua de documents durant la guerra del 36-39, en què fou cremada l'església parroquial. Fets com aquest han privat molts dels nostres pobles d'una valuosa documentació.

«El segle XVIII» (233-316), tractat per D. Cardona i O. de Fàbregues-Boixar, és un dels períodes més documentat. Finida la crisi del XVII, el XVIII es presenta com una època d'expansió, igual que a la resta d'Europa. L'autor tracta la demografia en general; dedica un suggerent apartat a l'estat sanitari durant els segles XVII i XVIII; les estructures sòcio-econòmiques; i un punt, especialment interessant, a la vida col.lectiva (la parròquia – fàbrica, confraries, benifets, visites pastorals –; l'organització política municipal – l'ajuntament i els càrrecs públics –, i els establiments del municipi – l'hostal, la fleca i la carnisseria –). Acaba amb un breu repàs de les repercussions dels esdeveniments supralocals en la vida del Lloc.

Mercè Renom hi presenta «Les grans transformacions del segle XIX» (323-446) i informa del creixement de la població; els canvis territorials, amb apartats d'indubtable interès, com ara el que tracta la carretera, els camins i els carrers o el que fa referència a la distribució de l'habitatge. L'estudi de l'agricultura noucentista; els establiments públics i els serveis; l'activitat política, i una breu, però ampliable en el futur, vida associativa completen l'apartat.

L'última part, l'estudia A. Malaret i Amigó, el qual ens endinsa en «Les primeres dècades del segle XX (1900-1939)» (447-512). Època trepidant on l'autor, que ha viscut intensament part dels fets narrats, ens avisa de les dificultats que planen damunt de la seua interpretació, precisament a causa de la proximitat del període tractat. L'autor no es limita als docu-

ments escrits i recorre també als testimonis orals dels protagonistes. El desvetllament de la societat urbana durant la primera dècada de la centúria; el malestar polític i social de la segona; el principi d'industrialització i la immigració dels anys 20; la República (1931-36), i la guerra (1936-39), àgil relat de primera mà d'un home que va veure truncades totes les esperances nacionals del seu país, són estudiats amb correcció per l'autor.

Un divertit i interessant annex, «"coses notables de Sant Just", auca anònima del 1923», «aquí van uns quants acudits en jeroglífics comprimits» i un recull de 111 fotografies que són autèntics documents per a l'historiador del passat més recent donen el colofó d'aquesta gruixuda i exemplar obra sobre la història santjustenca.

Així doncs, un llibre modèlic pel que fa a l'estudi de la història local, on s'aborden temes del més viu interès per als historiadors – models d'habitatge; unitats bàsiques d'enquadrament social, com la casa, la família, la parròquia, les confraries, els sindicats...; història oral, etc. –, i temes tan importants per al coneixement del passat, com la toponímia (55-58), estudiada per J. Moran, fan d'aquesta obra una referència obligada tant per als investigadors que s'aproximen a la història local, com per a aquells que vulguen reflexionar sobre la història general. Els uns i els altres han de tenir en compte obres com aquesta. I, finalment, una cosa més: **Sant Just Desvern. Un paisatge i una història** dóna moltes pistes que caldrà tenir en compte per continuar la recerca de la nostra història, al coneixement de la qual tant ha contribuït aquesta obra.

Vicent S. Olmos i Tamarit

JOSEP TARRADELLAS, Barcelona, 3 de febrer de 1988

He rebut el llibre «Sant Just Desvern, un paisatge i una història» que heu tingut la gentilesa de fer-me arribar i de dedicar-me.

Us agraeixo molt aquesta atenció i us felicito ben sincerament per la vostra aportació a aquesta obra. L'he llegida detingudament i m'ha interessat sobretot, com ja podeu suposar, el que fa referència als fets polítics en relació amb el vostre poble, i trobar-hi noms coneguts de vells amics d'aquella etapa, ja tan llunyana, de la nostra vida.

Us estic també reconegut per la opinió que us mereix el Decret de Col.lectivitzacions que vaig signar el 24 d'octubre del 1936, que fou realment, com vós mateix afirmeu, «un intent de gran transcendència».

Josep Tarradellas